

Väljaandja:	Ülemnõukogu
Akti liik:	välisleping
Teksti liik:	algtekst
Jõustumise kp:	21.01.1992
Avaldamismärge:	RT II 1994, 10, 11

Kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvaheline pakt

Vastu võetud 26.09.1991

(õ) 17.11.2008

[Eesti Vabariigi Ülemnõukogu 26.09.1991. a otsus](#) Eesti Vabariigi ühinemisest rahvusvaheliste lepingutega*

[Välisministeeriumi teadaanne välislepingu jõustumise kohta](#)

Mitteametlik tõlge

Käesolevast paktist osavõtvad riigid,

pidades silmas, et vastavalt Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikirjas väljakuulutatud printsiipidele on vabaduse, õigluse ja üldise rahu aluseks inimühiskonna iga liikme väärikuse ning võrdsete ja võõrandamatute õiguste tunnustamine,

tunnistades, et need õigused tulenevad inimesikule omasest väärikusest,

tunnistades, et vastavalt inimõiguste ülddeklaratsioonile võib vaba inimesiku ideaal, kellel on kodaniku- ja poliitiline vabadus ning kes ei tunne hirmu ega puudust, teoks saada ainult siis, kui luuakse tingimused, kus igaks võib kasutada oma majanduslikke, sotsiaalseid ja kultuurilaseid õigusi samuti kui oma kodaniku- ja poliitilisi õigusi,

pidades silmas, et Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikirja kohaselt on riigid kohustatud edendama inimese õiguste ja vabaduste üldist austamist ja nendest kinnipidamist,

pidades silmas, et iga inimene, kandes kohustusi teiste inimeste ja kollektiivi ees, kuhu ta kuulub, peab taotlema käesolevas paktis tunnustatud õiguste edendamist ja järgimist, lepivad kokku alljärgnevas.

I osa

Artikkel 1

1. Kõigil rahvastel on enesemääramise õigus. Seetõttu kehtestavad nad vabalt oma poliitilise staatuse ning kindlustavad vabalt oma majandusliku, sotsiaalse ja kultuurilise arengu.

2. Endale seatud eesmärkide nimel võivad kõik rahvad vabalt kasutada oma loodusvarasid ja ressursse, kahjustamata sealjuures mingisuguseid kohustusi, mis tulenevad rahvusvahelisest vastastikuse kasu printsiibil põhinevast majanduslikust koostööst ja rahvusvahelisest õigusest. Ükski rahvas ei või olla ilma jäetud talle kuuluvatest elatusvahenditest.

3. Kõik käesolevast paktist osavõtvad riigid, sealhulgas need, kellel lasub vastutus omavalitsuseta ja hooldusaluste territooriumide valitsemise eest, peavad vastavalt Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikirjale edendama enesemääramisõiguse teostamist ja austama seda õigust.

II osa

Artikkel 2

1. Iga käesolevast paktist osavõttev riik kohustub austama ja tagama kõikidele tema territooriumil asuvatele ja tema jurisdiktsioonile alluvatele isikutele õigused, mida tunnustab käesolev pakt, tegemata mingit vahet rassi, nahavärvuse, soo, keele, usutunnistuse, poliitiliste või muude tõekspidamiste, rahvusliku või sotsiaalse päritolu, varandusliku seisundi, sünni või mõne muu asjaolu põhjal.

2. Kui seda ei näe ette juba olemasolevad seadusandlikud või muud vahendid, kohustub iga käesolevast paktist osavõttev riik vastavalt oma konstitutsioonilistele protseduuridele ja käesoleva pakti sätetele võtma kasutusele

abinõud selliste seadusandlike või muude vahendite rakendamiseks, mis võivad osutada vajalikeks käesolevas paktis tunnustatud õiguste teostamisel.

3. Iga käesolevast paktist osavõttev riik kohustub:

- a) tagama igale isikule, kelle käesoleva paktiga tunnustatud õigusi ja vabadusi on rikutud, efektiivse õigusliku kaitse isegi siis, kui selle seaduserikkumise panid toime ametiisikud;
- b) tagama, et iga kaitset vajava isiku õiguse õiguslikule kaitsele määraksid kindlaks kompetentsed kohtu-, administratiiv- või seadusandlikud võimud või mis tahes teine kompetentne organ, kes on selleks ette nähtud riigi õigusliku süsteemiga, ja laiendama kohtuliku kaitse võimalusi;
- c) kindlustama õigusliku kaitse kohaldamist kompetentsete võimude poolt, mil iganes see on võimalik.

Artikkel 3

Käesolevast paktist osavõtavad riigid kohustuvad tagama meestele ja naistele võrdse õiguse kasutada kõiki käesolevas paktis ettenähtud kodaniku- ja poliitilisi õigusi.

Artikkel 4

1. Kui riigis valitseb erakorraline seisukord, mis ähvardab rahva elukäiku ja millest ametlikult teatatakse, võivad käesolevast paktist osavõtavad riigid käesolevast paktist tulenevatest kohustustest taganeda vaid sedavõrd, kui võrd seda nõuab olukorra teravus, tingimusel, et kasutuselevõetud abinõud ei oleks vastuolus nende riikide teiste kohustustega rahvusvahelise õiguse järgi ega tooks endaga kaasa diskrimineerimist rassi, nahavärvuse, soo, keele, usutunnistuse või sotsiaalse päritolu põhjal.

2. Selle sättega ei või põhjendada mingisugust taganemist artiklitest 6, 7, 8 (1. ja 2. punkt), 11, 15, 16 ja 18.

3. Iga käesolevast paktist osavõttev riik, kes kasutab taganemisõigust, peab Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peasekretäri kaudu teistele käesolevast paktist osavõtivatele riikidele viivitamatult teatama, missugustest sätetest ta taganes, ja põhjustest, mis sellise otsuse tingisid. Samuti tuleb nimetatud vahendaja kaudu teatavaks teha kuupäev, mil sätetest mittekinnipidamine lõpetatakse.

Artikkel 5

1. Käesolevas paktis ei tohi midagi tõlgendada selliselt, nagu oleks mõnel riigil, grupil või isikul õigus tegutsemiseks või tegudeks, mis on suunatud ükskõik milliste käesolevas paktis tunnustatud õiguste või vabaduste kaotamisele või nende piiramisele suuremas ulatuses, kui seda näeb ette käesolev pakt.

2. Keelatud on piirata või vähendada ükskõik milliseid inimese põhiõigusi, mida tunnustatakse või mis kehtivad mõnes käesolevast paktist osavõtvas riigis seaduse, konventsioonide, reeglite või tavade alusel, ettekäändel, et käesolev pakt selliseid õigusi ei tunnusta või et selles tunnustatakse neid väiksemas ulatuses.

III osa

Artikkel 6

1. Igal inimesel on võõrandamatu õigus elule. Seda õigust kaitseb seadus. Meelevaldselt ei tohi kelleltki elu võtta.

2. Maades, kus pole kaotatud surmanuhtlust, võib surma mõista ainult kõige raskemate kuritegude eest vastavalt seadusele, mis kehtis kuriteo toimepanemise ajal ja mis ei ole vastuolus käesoleva pakti ning genotsiidi ärahoidmise ja selle eest karistamise konventsiooni sätetega. Seda karistust võib täide viia vaid kompetentse kohtu lõpliku otsuse põhjal.

3. Juhul kui tapmine kujutab endast genotsiidi, tuleb silmas pidada, et antud artiklis ei anna miski käesolevast paktist osavõtivatele riikidele õigust mis tahes viisil taganemiseks ükskõik millistest kohustustest, mis on vastu võetud vastavalt genotsiidi ärahoidmise ja selle eest karistamise konventsiooni sätetele.

4. Igal surmamõistetul on õigus paluda armu või kohtuotsuse pehmendamist. Amnesteerida, armu anda või surmanuhtlust asendada võib kõikidel juhtudel.

5. Surmanuhtlust ei mõisteta kuritegude eest, mille on toime pannud nooremad kui kaheksateistkümnepäevased isikud, ega viida seda täide rasedate naiste suhtes.

6. Ühelegi paktist osavõtvale riigile ei või miski käesolevas artiklis olla aluseks surmanuhtluse muutmise edasilükkamiseks või sellest keeldumiseks.

Artikkel 7

Kellegi suhtes ei või rakendada piinamist või julma, ebainimlikku, tema väärikust alandavat kohtlemist või karistust. Muu hulgas ei tohi ühtegi isikut tema vabatahtliku nõusolekuta allutada meditsiinilistele või teaduslikele katsetele.

Artikkel 8

1. Kedagi ei tohi pidada orjuses; orjus ja orjakaubandus ükskõik millisel kujul on keelatud.
2. Kedagi ei tohi pidada vabaduseta seisundis.
3. a) Kedagi ei tohi panna sunniviisilisele või kohustuslikule tööle;
b) maades, kus kuriteo eest võib mõista vabadusekaotuse koos sunnitööga, ei loeta punkti 3 (a) sunnitööd keelavaks, kui see karistus on mõistetud kompetentse kohtu otsuse põhjal;
c) käesolevas punktis termin «sunniviisiline või kohustuslik töö» ei hõlma:
  - i) ükskõik millist alapunktis (b) mainimata tööd või teenistust, mida reeglina peab teostama kohtu seadusliku korralduse põhjal vangis olev või vangistusest tingimisi vabastatud isik;
  - ii) ükskõik millist sõjalise iseloomuga teenistust, maades aga, kus tunnustatakse sõjaväeteenistusest keeldumist poliitilistel või usulis-eetilistel motiividel, mis tahes teenistust, mida seadus sellistel motiividel sõjaväeteenistusest keeldunud isikutele ette näeb;
  - iii) ükskõik millist teenistust, mis on kohustuslik erakorralise seisukorra või õnnetuse korral, mis ohustab elanikkonna elu või heaolu;
  - iv) ükskõik millist tavaliste kodanikukohuste hulka kuuluvat tööd või teenistust.

Artikkel 9

1. Igal inimesel on õigus vabadusele ja isikupuutumatusle. Kedagi ei tohi meelevaldselt vahistada või kinni pidada. Kellelki ei tohi vabadust võtta muidu kui üksnes seadusega kehtestatud alustel ja korras.
2. Igale inimesele, keda vahistatakse, teatatakse kohe vahistamise põhjus ning esitatakse võimalikult kiiresti süüdistus.
3. Iga vahistatud või kriminaalsüüdistuse põhjal kinnipeetud isik toimetatakse kiires korras kohtuniku või mõne teise ametiisiku juurde, kellele seaduse järgi kuulub täidesaatev kohtulik võim, õigus asja mõistliku aja jooksul kohtulikult arutada või isik vabastada. Kohtulikku arutamist ootavate isikute vahi all pidamine ei pea olema üldreegliks, kuid nende vabastamise võib teha sõltuvaks kohtusse ilmumise, kohtulikust arutamisest selle mis tahes staadiumis osavõtmise või vajaduse korral ka kohtuotsuse täidesaatmisele ilmumise garantiist.
4. Igäühel, kellelt on võetud vabadus aresti või vahi all pidamise teel, on õigus tema asja arutamisele kohtus, et see kohus võiks viivitamatult teha otsuse tema kinnipidamise seaduslikkuse suhtes ja anda korralduse tema vabastamiseks, kui kinnipidamine on ebaseaduslik.
5. Igäühel, kes on langenud ebaseadusliku aresti või vahi all pidamise ohvriks, on õigus kompensatsiooninõudele, millel on hagi jõud.

Artikkel 10

1. Kõikidel isikutel, kellelt on võetud vabadus, on õigus humaansetele kohtlemisele ja inimväärikuse austamisele.
2. a) Erandlike asjaolude puudumisel paigutatakse kaebelused süüdimõistetuid eraldi ja neile määratakse režiim, mis vastab nende kui süüdi mõistmata isikute staatusele;
b) alaealised kaebelused eraldatakse täisealistest ja toimetatakse lühima aja jooksul kohtusse otsuse tegamiseks.
3. Pönitentsiaarsüsteem näeb vangidele ette sellist režiimi, mille oluliseks eesmärgiks on nende parandamine ja sotsiaalne ümberkasvatamine. Alaealised seaduserikkujad eraldatakse täisealistest ja neile määratakse režiim, mis vastab nende eale ja õiguslikule staatusele.

Artikkel 11

Kellelki ei tohi võtta vabadust üksnes sel põhjusel, et ta ei ole suuteline täitma mingit lepingulist kohustust.

Artikkel 12

1. Igäühel, kes seaduslikult viibib mingi riigi territooriumil, on õigus selle territooriumi piires vabalt liikuda ja elukohta valida.
2. Igal inimesel on õigus lahkuda ükskõik missuguselt maalt, kaasa arvatud kodumaa.
3. Eespool mainitud õigused ei või olla mingite piiramiste objektiks peale nende, mida näeb ette seadus ja mis on vajalikud riikliku julgeoleku, avaliku korra, elanikkonna tervise või moraali või teiste inimeste õiguste ja vabaduste kaitseks ja mis on kooskõlas teiste käesolevas punktis tunnustatud õigustega.
4. Kellelki ei tohi meelevaldselt võtta õigust sõita oma kodumaale.

Artikkel 13

Välismaalast, kes seaduslikult viibib mõne käesolevast paktist osavõtva riigi territooriumil, võib sealt välja saata üksnes seadusega kooskõlas tehtud otsuse põhjal ja tal on õigus, kui seda ei välista riigi julgeoleku imperatiivsed huvid, nõuda oma väljasaatmise põhjendamist, oma süüasja läbivaatamist kompetentse võimu või isiku või isikute poolt, kelle kompetentsed võimud on selleks spetsiaalselt määratud. Tal on õigus olla sel eesmärgil toimetatud selle võimu, isiku või isikute ette.

Artikkel 14

1. Kõik isikud on kohtute ja tribunalide ees võrdsed. Igaühel on õigus mis tahes talle esitatud kriminaalsüüdistuse läbivaatamisel või tema õiguste ja kohustuste kindlaksmääramisel mingi tsiviilprotsessi käigus kohtuasja õiglasele ja avalikule arutamisele kompetentse, sõltumatu ja erapooletu kohtu poolt, mis on loodud seaduslikul alusel. Ajakirjanike ja publiku viibimise kogu protsessil või osal sellest võib keelata demokraatliku ühiskonna moraali, avaliku korra või riikliku julgeoleku kaalutlustel või kui seda nõuavad poolte eraelu huvid või erilistel asjaoludel — sel määral, kui see on kohtu arvates hädavajalik —, mil avalik arutamine tuleks õigusemõistmisele kahjuks; ometi peab mis tahes kriminaal- või tsiviilasjas tehtud otsus olema avalik, välja arvatud juhul, kui alaealiste huvid nõuavad muud või kui kohtuasi puudutab abielutülisid või laste hooldamist.

2. Igal kuriteos süüdistataval inimesel on õigus sellele, et teda loetakse süütuks, kuni tema süü pole seaduse kohaselt tõestatud.

3. Igaühel on õigus mis tahes temale esitatud kriminaalsüüdistuse arutamisel vähemalt järgmistele garantiidele täieliku võrdõiguslikkuse alusel:

- a) olla talle esitatud süüdistuse iseloomust ja põhjendusest üksikasjalikult ja kiiresti informeeritud keeles, mis on talle arusaadav;
- b) omada küllaldaselt aega ja võimalusi kaitse ettevalmistamiseks ja kontaktiks enda poolt valitud kaitsjaga;
- c) kohtupidamisele ilma põhjendamata viivitusega;
- d) kohtupidamisele tema enda juuresolekul ja võimalusele kaitsta end ise või enda valitud kaitsja läbi; kaitsja puudumisel olla sellest õigusest informeeritud ja omada määratud kaitsjat, mil iganes õigusemõistmise huvid seda nõuavad. Kaitse on tasuta juhul, kui tal puuduvad piisavad vahendid kaitsjale tasumiseks;
- e) üle kuulata tema vastu tunnistajaid või omada õigust sellele, et need tunnistajad üle kuulatakse, samuti omada õigust oma tunnistajate väljakutsumisele ja ülekuulamisele samadel tingimustel, mis kehtivad tema vastu tunnistajate suhtes;
- f) tasuta kasutada tõlgi abi, kui ta ei saa aru keelest, milles toimub kohtulik arutamine, või kui ta seda keelt ei räägi;
- g) mitte olla sunnitud andma tunnistusi iseenda vastu või tunnistama end süüdi.

4. Alaealiste puhul peab protsess arvestama nende iga ja nende ümberkasvatamisele kaasaaitamist.

5. Igal mis tahes kuriteos süüdimõistetul on õigus sellele, et tema süüdimõistmine ja kohtuotsus vaadatakse läbi kõrgemalseisvas kohtuinstantsis vastavalt seadusele.

6. Kui mingi isik oli lõpliku otsusega süüdi mõistetud kuriteos ja tema suhtes tehtud kohtuotsus hiljem tühistati või kui talle anti armu põhjusel, et mingi uus või äsja ilmnenud asjaolu tõestab vaieldamatult kohtu viga, siis see isik, olles sellise süüdimõistmise pärast karistust kandnud, saab kompensatsiooni vastavalt seadusele, kui ei tõestata, et mainitud tundmatu asjaolu jäi omal ajal avastamata kas täielikult või osaliselt tema enda süü läbi.

7. Kedagi ei tohi teist korda kohtu alla anda ega karistada kuriteo eest, milles teda vastavalt seadusele ja iga riigi kriminaalprotsessiõigusele kord juba lõplikult süüdi või õigeks mõisteti.

Artikkel 15

1. Kedagi ei tohi tunnistada süüdi mingis kuriteos mingi tegevuse või hooletuse läbi, mida kuriteo toimepanemise momendil kehtinud riigisisene seadusandlus ja rahvusvaheline õigus ei lugenud kuriteoks. Samuti ei tohi mõista raskemat karistust kui see, mida oleks võidud kohaldada kuriteo toimepanemise momendil. Kui pärast kuritegu kehtestatakse seadusega kergem karistus, kohaldatakse seda seadust ka antud kurjategija suhtes.

2. Käesolevas artiklis ei takista miski ühegi isiku kohtu alla andmist ja karistamist mis tahes teo või hooletuse eest, mida teo toimepanemise momendil vastavalt rahvusvaheliselt tunnustatud üldistele õigusprintsipiidele loeti kuriteoks.

Artikkel 16

Igal inimesel, kus ta ka ei viibiks, on õigus oma õigussubjektsuse tunnustamisele.

Artikkel 17

1. Kellegi isiklikku või perekonnaellu ei tohi meelevaldselt või ebaseaduslikult vahele segada, kellegi korteripuutumatusel, kirjavahetuse saladusel, aule ja reputatsioonile ei tohi meelevaldselt või ebaseaduslikult kallale kippuda.

2. Igal inimesel on õigus seaduse kaitsele selliste vahelesegamiste ja kallalekippumiste eest.

Artikkel 18

1. Igal inimesel on õigus mõtte, südametunnistuse ja usuvabadusele. See õigus kätkeb vabadust omada või vastu võtta usku või veendumusi omal valikul ja vabadust tunnistada oma usku või veendumusi nii üksikult kui ka koos teistega avalikult või eraviisiliselt kultuse teenimise, religioossete ja rituaalsete tavade ja õpetuste täitmise näol.

2. Kedagi ei tohi allutada sundusele, mis piirab tema vabadust omada või vastu võtta usku või veendumusi omal valikul.

3. Usu ja veendumuste tunnistamise vabadus allub ainult seaduse poolt kehtestatud ja ühiskondliku julgeoleku, korra, tervise ja moraali, samuti teiste isikute põhiõiguste ja vabaduste kaitsmiseks vajalikele piiramistele.

4. Käesolevast paktist osavõtvad riigid kohustuvad austama vanemate ja vastavatel juhtudel seaduslike hooldajate vabadust tagada oma laste usuline ja kõlbeline kasvatus vastavalt oma veendumustele.

Artikkel 19

1. Igal inimesel on õigus takistamatult kinni pidada oma arvamustest.

2. Igal inimesel on õigus vabalt arvamust avaldada. See õigus kätkeb vabadust hankida, saada ja levitada igasugust informatsiooni ja ideid, sõltumata riigi piiridest, nii suuliselt, kirjalikult kui ka ajakirjanduse või kunstiliste väljendusvormide või teiste vahendite kaudu omal valikul.

3. Käesoleva artikli 2. punktis ettenähtud õiguste kasutamine toob kaasa erilised kohustused ja erilise vastutuse. Järelikult võib see olla seotud mõningate kitsendustega, mis aga peavad olema kehtestatud seadusega ja olema hädavajalikud:

a) teiste isikute õiguste ja reputatsiooni austamiseks;

b) riikliku julgeoleku, avaliku korra, elanikkonna tervise ja moraali kaitsmiseks.

Artikkel 20

1. Igasugune sõjapropaganda peab olema seadusega keelatud.

2. Igasuguse rahvusliku, rassilise ja usulise vihavaenu toetamine, mis kujutab endast diskrimineerimisele, vaenulikkusele ja vägivaldale õhutamist, peab olema seadusega keelatud.

Artikkel 21

Tunnustatakse õigust rahulikele koosolekutele. Selle õiguse kasutamine ei allu mingitele kitsendustele peale nende, mis on kehtestatud vastavalt seadusele ja mis on demokraatlikus ühiskonnas vajalikud riikliku või ühiskondliku julgeoleku, avaliku korra, elanikkonna tervise ja moraali või teiste isikute õiguste ja vabaduste kaitseks.

Artikkel 22

1. Igal inimesel on õigus assotsieeruda, kaasa arvatud õigus luua ametiühinguid ja astuda neisse oma huvide kaitseks.

2. Selle õiguse kasutamine ei allu mingitele kitsendustele peale nende, mis on ette nähtud seadusega ja mis on demokraatlikus ühiskonnas vajalikud riikliku või ühiskondliku julgeoleku, avaliku korra, elanikkonna tervise ja moraali või teiste isikute õiguste ja vabaduste kaitseks. Käesolev artikkel ei tee takistusi selle õiguse seaduslikule piiramisele isikute suhtes, kes kuuluvad relvastatud jõudude ja politsei koosseisu.

3. Miski käesolevas artiklis ei anna riikidele, kes võtavad osa Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni 1948. aasta konventsioonist assotsiatsioonide vabaduse ja organiseerumise õiguse kaitseks, õigust vastu võtta seadusandlikke akte, mis kahjustavad mainitud konventsioonis ettenähtud garantiisid, või rakendada seadust sel viisil, et see kahjustaks neid garantiisid.

Artikkel 23

1. Perekond on ühiskonna loomulik ja põhiline rakuke ning tal on õigus kaitsele ühiskonna ja riigi poolt.

2. Abielueralisteks saanud meestel ja naistel on õigus abielluda ja õigus asutada perekonda.
3. Ühtegi abielu ei tohi sõlmida abiellujate vaba ja täieliku nõusolekuta.
4. Käesolevast paktist osavõtvad riigid peavad võtma tarvitusele abinõud, et tagada abikaasade õiguste ja kohustuste võrdsus abiellu astumise, abielus olemise ja selle lahutamise suhtes. Abielulahutuse korral peab olema ette nähtud kõikide laste kaitse.

Artikkel 24

1. Ilma igasuguse diskrimineerimiseta rassi, nahavärvuse, soo, keele, usutunnistuse, rahvusliku või sotsiaalse päritolu, varandusliku seisundi või sünni põhjal on igal lapsel õigus sellistele kaitsemääradele, mida tema kui lapsealase seisund nõuab perekonnalt, ühiskonnalt ja riigilt.
2. Iga laps tuleb registreerida viivitamatult pärast tema sündi ja tal peab olema nimi.
3. Igal lapsel on õigus kodakondsusele.

Artikkel 25

1. Igal kodanikul peab ilma artiklis 2 mainitud mis tahes diskrimineerimiseta ja põhjendamata kitsendusteta olema õigus ja võimalus:
  - a) kas vahetult või siis vabalt valitud esindajate kaudu osa võtta riigi valitsemisest;
  - b) hääletada ja olla valitud kehtival korraldusel valimistel, mis korraldatakse üldise ja võrdse valimisõiguse alusel salajase hääletamise teel ja mis kindlustavad valijate tahte vaba väljenduse;
  - c) pääseda omal maal riigiteenistusse üldise võrdsuse juures.

Artikkel 26

Kõik inimesed on seaduse ees võrdsed ja neil on ilma igasuguse diskrimineerimiseta õigus seaduse võrdsele kaitsele. Selles suhtes tuleb igasugune diskrimineerimine keelata seadusega ja seadus peab kõikidele isikutele garanteerima võrdse ja efektiivse kaitse igasuguse diskrimineerimise vastu, olgu see siis rassi, nahavärvuse, soo, keele, usutunnistuse, poliitiliste või muude tõekspidamiste, rahvusliku või sotsiaalse päritolu, varandusliku seisundi, sünni või muu asjaolu põhjal.

Artikkel 27

Maades, kus eksisteerivad etnilised, usulised või keelelised vähemusrühmad, ei tohi sellistesse vähemusrühmadesse kuuluvatele isikutele keelata õigust kasutada koos selle rühma teiste liikmetega oma kultuuri, tunnustada oma usku ja täita selle rituaale ning tarvitada emakeelt.

IV osa

Artikkel 28

1. Moodustatakse Inimõiguste Komitee (käesolevas paktis edaspidi «komitee»). See koosneb kaheksateistkümnest liikmest ja täidab allpool äratoodud funktsioone.
2. Komitee koosseisu kuuluvad isikud, kes on käesolevast paktist osavõtvate riikide kodanikud, kellel on kõrged kõlblised omadused ja tunnustatud kompetentsus inimõiguste valdkonnas. Ühtlasi peetakse silmas mõnede juriidiliste kogemustega isikute osavõtu kasulikkust.
3. Komitee liikmed valitakse isikuliselt ja nad täidavad oma kohustusi vahetult ise.

Artikkel 29

1. Komitee liikmed valitakse salajasel hääletamisel isikute hulgast, kes vastavad artiklis 28 ettenähtud nõudmistele ja kelle on sel otstarbel esitanud käesolevast paktist osavõtvad riigid.
2. Iga käesolevast paktist osavõttev riik võib esitada mitte rohkem kui kaks isikut. Need isikud peavad olema neid esitanud riigi kodanikud.
3. Igal isikul on õigus olla korduvalt esitatud.

Artikkel 30

1. Esialgsed valimised korraldatakse mitte hiljem kui kuus kuud pärast käesoleva pakti jõustumist.
2. Vähemalt neli kuud enne komitee järjekordseid valimisi, välja arvatud valimised vastavalt artiklile 34 avatuks kuulutatud vakantsete kohtade täitmiseks, pöörduv Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peasekretär käesolevast paktist osavõtvate riikide poole kirjaliku üleskutsega esitada kolme kuu jooksul komitee liikmete kandidaadid.

3. Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peasekretär koostab kõikide sel viisil esitatud isikute tähestikulise nimekirja, näidates ühtlasi ära käesolevast paktist osavõtvad riigid, kes need isikud esitasid, ja annab selle nimekirja käesolevast paktist osavõtvale riikidele hiljemalt üks kuu enne valimiste läbiviimise tähtaega.

4. Komitee liikmed valitakse käesolevast paktist osavõtivate riikide istungil, mille Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peasekretär kutsub kokku Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni keskasutustes. Sellel istungil, mille kvoorumi annab kahe kolmandiku käesolevast paktist osavõtivate riikide kohalolek, osutuvad komiteesse valituiks need isikud, kelle kandidatuur saab kõige rohkem hääli ja kohalolevate ning hääletavate riikide esindajate absoluutse häälteenamuse.

Artikkel 31

1. Ühest ja sellest samast riigist ei tohi komiteesse kuuluda rohkem kui üks kodanik.

2. Komiteesse valimisel võetakse arvesse liikmete õiglast jagunemist geograafilise printsiibi alusel ning erinevate tsivilisatsioonivormide ja põhiliste juriidiliste süsteemide esindatust.

Artikkel 32

1. Komitee liikmed valitakse neljaks aastaks. Nende kandidatuuri võib üles seada korduvalt. Kuid üheksal liikmel neist, kes valitakse esimestel valimistel, lõpevad volitused kahe aasta pärast; need üheksa määrab artikli 30 punktis 4 mainitud istungi esimees loosiga kohe pärast esimesi valimisi.

2. Volituste lõppemisel korraldatakse valimised vastavalt käesoleva pakti antud osa eelmistele artiklitele.

Artikkel 33

1. Kui teiste liikmete üksmeelse arvamuse järgi keegi komitee liikmetest lakkas mingil põhjusel, ajutine eemalejäämine välja arvatud, täitmast oma funktsioone, informeerib komitee esimees sellest Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peasekretäri, kes seejärel kuulutab selle liikme koha vakantseks.

2. Komitee mõne liikme surma või errumineku korral informeerib esimees sellest viivitamatult Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peasekretäri, kes kuulutab selle koha vakantseks surmapäevast või päevast, mil errumine aset leiab.

Artikkel 34

1. Kui vastavalt artiklile 33 kuulutatakse välja vakants ja kui selle liikme volitused, kes välja vahetatakse, kuue kuu jooksul pärast vakantsi väljakuulutamist ei lõpe, informeerib Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peasekretär sellest iga käesolevast paktist osavõtvat riiki, kes võivad vastavalt artiklile 29 kahe kuu jooksul esitada kandidatuuri selle vakantsi täitmiseks.

2. Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peasekretär koostab sel viisil esitatud isikute tähestikulise nimekirja ja esitab selle käesolevast paktist osavõtvale riikidele. Valimised vakantse koha täitmiseks viiakse seejärel läbi kooskõlas käesoleva pakti antud osa vastavate sätetega.

3. Vastavalt artiklile 33 väljakuulutatud vakantsi täitmiseks valitud komitee liige asub ametisse kooskõlas eespool mainitud artikli sätetega komitees koha vabastanud liikme volituste järelejäänud kehtivusaja jooksul.

Artikkel 35

Komitee liikmed saavad Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni vahenditest Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni Peaassamblee poolt kinnitatud tasu sellises korras ja tingimustel, mis Peaassamblee komitee kohustuste tähtsust arvestades kehtestab.

Artikkel 36

Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peasekretär annab komitee käsutusse vajaliku personali ja materiaalsed vahendid komitee funktsioonide efektiivseks täitmiseks kooskõlas käesoleva paktiga.

Artikkel 37

1. Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peasekretär kutsub komitee esimese istungi kokku Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni keskasutustes.

2. Pärast oma esimest istungit tuleb komitee kokku aegadel, mida näevad ette tema protseduurireeglid.

3. Komitee tuleb tavaliselt kokku Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni keskasutustes või Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni Genfi osakonnas.

Artikkel 38

Enne oma kohustuste täitmisele asumist teatab iga komitee liige komitee lahtisel istungil pidulikult, et ta hakkab oma funktsioone täitma erapooletult ja kohusetruult.

Artikkel 39

1. Komitee valib oma ametiisikud kaheks aastaks. Nad on ümbervalitavad.

2. Komitee kehtestab oma protseduurireeglid, kuid need reeglid peavad muu hulgas ette nägema, et

- a) kaksteist komitee liiget moodustavad kvoorumi;
- b) komitee otsused võetakse vastu kohalviibivate liikmete häälteenamusega.

Artikkel 40

1. Käesolevast paktist osavõtvad riigid kohustuvad esinema aruannetega käesolevas paktis tunnustatud õiguste elluviimiseks rakendatud abinõude ja nende õiguste kasutamisel saavutatud progressi kohta:

- a) ühe aasta jooksul pärast käesoleva pakti jõustumist vastava osavõtva riigi suhtes;
- b) pärast seda kõikidel juhtudel, kui seda nõuab komitee.

2. Kõik aruanded esitatakse Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peasekretärile, kes saadab need komiteesse läbivaatamiseks. Aruannetes näidatakse ära käesoleva pakti elluviimist mõjutavad faktorid ja raskused, kui neid esineb.

3. Pärast konsulteerimist komiteega võib Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peasekretär saata huvitatud spetsialiseeritud asutustele aruannete nende osade eksemplariid, mis võivad kuuluda nende kompetentsi.

4. Komitee tutvub käesolevast paktist osavõtvate riikide aruannetega. Ta saadab osavõtvatele riikidele oma ettekandeid ja selliseid üldist laadi märkusi, mida peab tarvilikuks. Komitee võib need märkused koos käesolevast paktist osavõtvatelt riikidelt saadud aruannetega saata edasi ka Majandus- ja Sotsiaalnõukogule.

5. Käesolevast paktist osavõtvad riigid võivad esitada komiteele oma kaalutlusi ükskõik milliste märkuste suhtes, mida võidakse teha vastavalt käesoleva artikli 4. punktile.

Artikkel 41

1. Vastavalt antud artiklile võib käesolevast paktist osavõttev riik igal ajal teha avalduse, et ta tunnustab komitee kompetentsust saada ja läbi vaadata teateid, kus üks paktist osavõttev riik väidab, et teine osavõttev riik ei täida oma käesolevast paktist tulenevaid kohustusi. Käesolevas artiklis tähendatud teateid võib vastu võtta ja läbi vaadata ainult sel juhul, kui need esitab osavõttev riik, kes on komitee kompetentsust oma avaldusega tunnustanud. Komitee ei võta vastu mingeid teateid, kui need puudutavad osavõtvaid riike, kes pole sellist avaldust teinud. Teated, mis on saadud kooskõlas käesoleva artikliga, vaadatakse läbi järgmise protseduuri kohaselt:

a) kui mingi käesolevast paktist osavõttev riik leiab, et teine osavõttev riik ei vii ellu käesoleva pakti sätteid, võib ta selle küsimuse nimetatud osavõtvale riigile kirjalikult teatavaks teha. Kolme kuu jooksul pärast selle teate saamist esitab teate saanud riik teate saatnud riigile küsimuse selgitamiseks kirjaliku seletuse või mis tahes teise avalduse, mis peab sisaldama — nii kuidas see on võimalik ja vajalik — sisemisi protseduure ja abinõusid, mida on antud küsimuses rakendatud, rakendatakse või võidakse rakendada;

b) kui kuue kuu jooksul pärast esialgse teate saamist ei ole seda küsimust mõlema huvitatud osavõtva riigi jaoks rahuldavalt lahendatud, on ükskõik kummal neist riikidest õigus anda see küsimus edasi komiteele, informeerides sellest komiteed ja teist riiki;

c) komitee vaatab temale üleantud küsimuse läbi alles pärast seda, kui ta on veendunud, et antud juhul olid kõik võimalikud rahvusvahelise õiguse printsiipidega tunnustatud sisemised vahendid ära proovitud ja ammendatud. See reegel ei kehti sellistel juhtudel, kui nende vahendite rakendamine põhjendamatult venib;

d) käesolevas artiklis käsitletud teadete läbivaatamiseks korraldab komitee kinnisi istungeid;

e) alapunkti c järgimisega osutab komitee huvitatud osavõtvatele riikidele oma teeneid küsimuse sõbralikuks lahendamiseks käesolevas paktis tunnustatud inimõiguste ja põhivabaduste austamise alusel;

f) igas temale läbivaatamiseks üleantud küsimuses võib komitee pöörduda alapunktis b mainitud huvitatud osavõtvate riikide poole palvega anda talle ükskõik millist asjakohast informatsiooni;

g) alapunktis b mainitud huvitatud osavõtvatel riikidel on õigus olla küsimuse arutamisel komitees esindatud ja teha esildisi suuliselt või kirjalikult;

- h) kaheteistkümne kuu jooksul pärast teate saamist esitab komitee vastavalt alapunktile b aruande:
- i) kui kokkulepe saavutatakse alapunkti e sätete raames, piirdub komitee oma aruandes faktide ja saavutatud kokkuleppe lühida esitamisega;
- ii) kui alapunkti e sätete raames kokkulepet ei saavutata, piirdub komitee oma aruandes faktide lühida esitamisega. Huvitatud osavõtivate riikide kirjalikud esildised ja suuliste esildiste üleskirjutused lisatakse aruandele.

Aruanded kõikides küsimustes saadetakse edasi huvitatud osavõtivatele riikidele.

2. Käesoleva artikli sätted jõustuvad, kui kümme käesolevast paktist osavõtvat riiki teevad avalduse vastavalt käesoleva artikli 1. punktile. Need avaldused deponeeritakse riikide poolt Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peasekretärile, kes saadab nende koopiaid teistele paktist osavõtivatele riikidele. Avaldust võib igal ajal tagasi võtta, teatades sellest peasekretärile. Selline tegu ei takista ükskõik millise küsimuse arutamist, mis on juba käesoleva artikli kohaselt üleantud teate sisuks; mingeid järgnevaid teateid ükskõik milliselt osavõtvalt riigilt ei võeta vastu pärast seda, kui peasekretär on saanud teate avalduse tagasivõtmise kohta ja kui huvitatud osavõttev riik pole teinud uut avaldust.

Artikkel 42

1. a) Kui mingi 41. artikli kohaselt komiteele üleantud küsimus pole leidnud huvitatud osavõtvaid riike rahuldavat lahendust, võib komitee huvitatud osavõtivate riikide eelneval nõusolekul määrata spetsiaalse lepituskomisjoni (edaspidi «komisjon»). Komisjoni teeneid pakutakse huvitatud osavõtivatele riikidele antud küsimuse sõbralikuks lahendamiseks käesoleva pakti sätete alusel;

b) komisjon koosneb viiest isikust, kes on huvitatud osavõtivatele riikidele vastuvõetavad. Kui huvitatud osavõtivad riigid ei jõua kolme kuu jooksul kogu või osa komisjoni koosseisu suhtes kokkuleppele, siis valitakse need komisjoni liikmed, kelle määramise suhtes kokkuleppele ei jõutud, salajase hääletamise teel kahe kolmandiku hääleteenamusega komitee liikmete hulgas.

2. Komisjoni liikmed täidavad oma kohustusi vahetult ise. Nad ei või olla huvitatud osavõtivate riikide, käesolevast paktist mitte osavõtva riigi ega paktist osavõtva, kuid vastavalt artiklile 41 avaldust mitteteinud riigi kodanikud.

3. Komisjon valib esimehe ja kehtestab oma protseduurireeglid.

4. Komisjoni istungid viiakse tavaliselt läbi Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni keskasutustes või Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni Genfi osakonnas. Neid võib aga korraldada ka teistes sobivates kohtades, mille komisjon määrab kindlaks, konsulteerides Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peasekretäri ja vastavate paktist osavõtivate riikidega.

5. Vastavalt artiklile 36 loodud sekretariaat teenindab ka komisjoni, mis on määratud käesoleva artikli alusel.

6. Komitee poolt loodud ja läbivaadatud informatsioon antakse komisjoni käsutusse ja komisjon võib pöörduda huvitatud osavõtivate riikide poole palvega anda talle ükskõik millist asjakohast informatsiooni.

7. Kui komisjon mitte hiljem kui kaksteist kuud pärast talle küsimuse üleandmist selle täielikult läbi vaatab, esitab ta komitee esimehele aruande selle edasisaatmiseks huvitatud osavõtivatele riikidele:

a) kui komisjon ei suuda antud küsimuse arutamist kaheteistkümne kuu jooksul lõpetada, piirdub ta oma aruandes antud küsimuse arutamiskäigu lühida esitusega;

b) kui käesolevas paktis tunnustatud inimõiguste järgimise alusel saavutatakse antud küsimuse sõbralik lahendus, piirdub komisjon oma aruandes faktide ja saavutatud lahenduse lühida esitusega;

c) kui alapunktis b mainitud lahendust ei saavutata, sisaldab komisjoni aruanne tema otsustusi kõikide faktilise iseloomuga küsimuste suhtes, mis puudutavad huvitatud osavõtivate riikide tüli, ja tema kaalutlusi selle küsimuse sõbraliku reguleerimise võimaluste kohta. See aruanne sisaldab samuti huvitatud osavõtivate riikide kirjalikke esildisi ja suuliste esildiste üleskirjutusi;

d) kui komisjoni aruanne esitatakse alapunkti c kohaselt, teatavad huvitatud osavõtivad riigid kolme kuu jooksul pärast selle aruande kättesaamist komitee esimehele, kas nad on nõus komisjoni aruande sisuga.

8. Käesoleva artikli sätted ei vähenda komitee kohustusi, mida näeb ette artikkel 41.

9. Huvitatud osavõtivad riigid kannavad võrdselt kõiki komisjoni liikmete kulusid vastavalt eelarvele, mille esitab Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peasekretär.

10. Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peasekretäril on vajaduse korral õigus hüvitada komisjoni liikmete kulusid enne nende tasumist huvitatud osavõtivate riikide poolt vastavalt käesoleva artikli 9. punktile.

Artikkel 43

Komitee ja vastavalt artiklile 42 määratud spetsiaalse lepituskomisjoni liikmetel on õigus Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni poolt komandeeritavate ekspertide soodustusele, privileegidele ja immuniteedile, nagu see on ette nähtud Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni privileegide ja immunitetide konventsiooni peatükides.

Artikkel 44

Käesoleva pakti elluviimise sätteid rakendatakse, kahjustamata inimõiguste valdkonda kuuluvaid protseduure, mida näevad ette Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni ja spetsialiseeritud asutuste asutavad aktid ja konventsioonid või kooskõlas nendega. Need sätted ei takista käesolevast paktist osavõtvatel riikidel rakendada tüli lahendamiseks teisi protseduure vastavalt nende vahel kehtivatele üldistele ja spetsiaalsetele rahvusvahelistele kokkulepetele.

Artikkel 45

Komitee esitab Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni Peaassambleele Majandus- ja Sotsiaalnõukogu kaudu igaaastase aruande oma tööst.

V osa

Artikkel 48

Käesolevas paktis ei tohi midagi tõlgendada Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikirja ja spetsialiseeritud asutuste põhikirjade nende sätete tähtsuse vähendamisena, mis määravad kindlaks Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni ja spetsialiseeritud asutuste kohustused küsimustes, mis puutuvad käesolevasse pakti.

Artikkel 47

Käesolevas paktis ei tohi midagi tõlgendada kõigi rahvaste võõrandamatu õiguse kitsendamisena täielikult ja vabalt vallata ja kasutada oma loodusvarasid ja ressursse.

VI osa

Artikkel 48

1. Käesolev pakt on avatud allakirjutamiseks igale Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni liikmesriigile ja igale tema spetsialiseeritud asutuse liikmele, igale Rahvusvahelise Kohtu statuudist osavõtvale riigile ja igale teisele riigile, keda Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni Peaassamblee on käesolevast paktist osa võtma kutsunud.
2. Käesolev pakt kuulub ratifitseerimisele. Ratifitseerimiskirjad deponeeritakse Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peasekretärile.
3. Käesolev pakt on avatud ühinemiseks igale käesoleva artikli 1. punktis mainitud riigile.
4. Ühinemine saab teoks ühinemisdokumendi deponeerimisega Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peasekretärile.
5. Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peasekretär informeerib kõiki käesolevale paktile alla kirjutanud või sellega ühinenud riike iga ratifitseerimiskirja või ühinemisdokumendi deponeerimisest.

Artikkel 49

1. Käesolev pakt jõustub kolme kuu möödumisel kolmekümne viienda ratifitseerimiskirja või ühinemisdokumendi deponeerimisest Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peasekretärile.
2. Iga riigi suhtes, kes ratifitseerib käesoleva pakti või ühineb sellega pärast kolmekümne viienda ratifitseerimiskirja või ühinemisdokumendi deponeerimist, jõustub käesolev pakt kolme kuu möödumisel tema enese ratifitseerimiskirja või ühinemisdokumendi deponeerimise päevast.

Artikkel 50

Käesoleva pakti sätted laienevad liitriikide kõigile osadele ilma mis tahes kitsenduste või eranditeta.

Artikkel 51

1. Mis tahes käesolevast paktist osavõttev riik võib teha parandusettepanekuid ja esitada neid Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peasekretärile. Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peasekretär saadab seejärel esitatud parandused käesolevast paktist osavõtivatele riikidele palvega teatada talle, kas nad pooldavad osavõtivate riikide konverentsi kokkukutsumist, et neid ettepanekuid arutada ja hääletusele panna. Kui vähemalt üks kolmandik osavõtvaid riike on sellise konverentsi poolt, kutsub peasekretär selle konverentsi kokku Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni egiidi all. Iga parandus, mis on vastu võetud nende osavõtivate riikide hääaltenamusega, kes viibisid sellel konverentsil ja hääletasid, esitatakse Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni Peaassambleele kinnitamiseks.

2. Parandused jõustuvad pärast nende kinnitamist Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni Peaassambleel ja vastuvõtmist käesolevast paktist osavõtivate riikide kahe kolmandiku poolt vastavalt nende konstitutsioonilistele protseduuridele.

3. Kui parandused jõustuvad, muutuvad need kohustuslikuks neile osavõtivatele riikidele, kes nad vastu võtsid, kõigile teistele osavõtivatele riikidele aga jäävad kohustuslikuks käesoleva pakti sätted ja kõik eelmised nende poolt vastuvõetud parandused.

Artikkel 52

Olenemata teatistest, mis esitatakse artikli 48 punkti 5 kohaselt, informeerib Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peasekretär kõiki riike, kellest on juttu nimetatud artikli 1. punktis, alljärgnevalt:

- a) allakirjutamisest, ratifitseerimisest ja ühinemisest vastavalt artiklile 48;
- b) kuupäevast, mil artikli 49 kohaselt käesolev pakt jõustub, ja kuupäevast, mil jõustub artikli 51 kohaselt mis tahes parandus.

Artikkel 53

1. Käesolev pakt, mille inglise-, hispaania-, hiina-, vene- ja prantsuskeelne tekst on võrdselt autentne, kuulub hoiuleandmisele Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni arhiivi.

2. Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peasekretär saadab käesoleva pakti kinnitatud koopiad kõigile artiklis 48 nimetatud riikidele.

Selle tõendamiseks allpool alla kirjutanud, olles vastavate valitsuste poolt nõutaval viisil volitatud, kirjutasiid alla käesolevale paktile, mis on allakirjutamiseks avatud New Yorgis, 19. detsembril 1966. aastal.

International Covenant on Civil and Political Rights

PREAMBLE

The States Parties to the present Covenant,

Considering that, in accordance with the principles proclaimed in the Charter of the United Nations, recognition of the inherent dignity and of the equal and inalienable rights of all members of the human family is the foundation of freedom, justice and peace in the world,

Recognizing that these rights derive from the inherent dignity of the human person,

Recognizing that, in accordance with the Universal Declaration of Human Rights, the ideal of free human beings enjoying civil and political freedom and freedom from fear and want can only be achieved if conditions are created whereby everyone may enjoy his civil and political rights, as well as his economic, social and cultural rights,

Considering the obligation of States under the Charter of the United Nations to promote universal respect for, and observance of, human rights and freedoms,

Realizing that the individual, having duties to other individuals and to the community to which he belongs, is under a responsibility to strive for the promotion and observance of the rights recognized in the present Covenant,

Agree upon the following Articles:

Part I

Article 1

1. All peoples have the right of self-determination. By virtue of that right they freely determine their political status and freely pursue their economic, social and cultural development.

2. All peoples may, for their own ends, freely dispose of their natural wealth and resources without prejudice to any obligations arising out of international economic co-operation based upon the principle of mutual benefit, and international law. In no case may a people be deprived of its own means of subsistence.

3. The States Parties to the present Covenant, including those having responsibility for the administration of Non-Self-Governing and Trust Territories, shall promote the realization of the right of self-determination, and shall respect that right, in conformity with the provisions of the Charter of the United Nations.

Part II

Article 2

1. Each State Party to the present Covenant undertakes to respect and to ensure to all individuals within its territory and subject to its jurisdiction the rights recognized in the present Covenant, without distinction of any kind, such as race, colour, sex, language, religion, political or other opinion, national or social origin, property, birth or other states.

2. Where not already provided for by existing legislative or other measures, each State Party to the present Covenant undertakes to take the necessary steps, in accordance with its constitutional processes and with the provisions of the present Covenant, to adopt such legislative or other measures as may be necessary to give effect to the rights recognized in the present Covenant.

3. Each State Party to the present Covenant undertakes:

(a) To ensure that any person whose rights or freedoms as herein recognized are violated shall have an effective remedy, notwithstanding that the violation has been committed by persons acting in an official capacity;

(b) To ensure that any person claiming such a remedy shall have his right thereto determined by competent judicial, administrative or legislative authorities, or by any other competent authority provided for by the legal system of the State, and to develop the possibilities of judicial remedy;

(c) To ensure that the competent authorities shall enforce such remedies when granted.

Article 3

The Parties to the present Covenant undertake to ensure the equal right of men and women to the enjoyment of all civil and political rights set forth in the present Covenant.

Article 4

1. In time of public emergency which threatens the life of the nation and the existence of which is officially proclaimed, the States Parties to the present Covenant may take measures derogating from their obligations under the present Covenant to the extent strictly required by the exigencies of the situation, provided that such measures are not inconsistent with their other obligations under international law and do not involve discrimination solely on the ground of race, colour, sex, language, religion or social origin.

2. No derogation from Articles 6, 7, 8 (paragraphs 1 and 2), 11, 15, 16 and 18 may be made under this provision.

3. Any State Party to the present Covenant availing itself of the right of derogation shall immediately inform the other States Parties to the present Covenant, through the intermediary of the Secretary-General of the United Nations, of the provisions from which it has derogated and of the reasons by which it was actuated. A further communication shall be made, through the same intermediary, on the date on which it terminated such derogation.

Article 5

1. Nothing in the present Covenant may be interpreted as implying for any State, group or person any right to engage in any activity or perform any act aimed at the destruction of any of the rights and freedoms recognized herein or at their limitation to a greater extent than is provided for in the present Covenant.

2. There shall be no restriction upon or derogation from any of the fundamental human rights recognized or existing in any State Party to the present Covenant pursuant to law, conventions, regulations or custom or the pretext that the present Covenant does not recognize such rights or that it recognizes them to a lesser extent.

Part III

Article 6

1. Every human being has the inherent right to life. This right shall be protected by law. No one shall be arbitrarily deprived of his life.

2. In countries which have not abolished the death penalty, sentence of death may be imposed only for the most serious crimes in accordance with the law in force at the time of the commission of the crime and not contrary to the provisions of the present Covenant and to the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide. This penalty can only be carried out pursuant to a final judgement rendered by a competent court.

3. When deprivation of life constitutes the crime of genocide, it is understood that nothing in this Article shall authorize any State Party to the present to the present Covenant to derogate in any way from any obligation assumed under the provisions of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide.

4. Anyone sentenced to death shall have the right to seek pardon or commutation of the sentence. Amnesty, pardon or commutation of the sentence of death may be granted in all cases.

5. Sentence of death shall not be imposed for crimes committed by persons below eighteen years of age and shall not be carried out on pregnant women.

6. Nothing in this Article shall be invoked to delay or to prevent the abolition of capital punishment by any State Party to the present Covenant.

Article 7

No one shall be subjected to torture or to cruel, inhuman or degrading treatment or punishment. In particular, no one shall be subjected without his free consent to medical or scientific experimentation.

Article 8

1. No one shall be held in slavery; slavery and the slave-trade in all their forms shall be prohibited.

2. No one shall be held in servitude.

3.(a) No one shall be required to perform forced or compulsory labour;

(b) Paragraph 3(a) shall not be held to preclude, in countries where imprisonment with hard labour may be imposed as a punishment for a crime, the performance of hard labour in pursuance of a sentence to such punishment by a competent court;

(c) For the purpose of this paragraph the term «forced or compulsory labour» shall not include:

(i) Any work or service, not referred to in sub-paragraph (b), normally required of a person who is under detention in consequence of a lawful order of a court, or of a person during conditional release from such detention;

(ii) Any service of a military character and, in countries where conscientious objection is recognized, any national service required by law of conscientious objectors;

(iii) Any service exacted in cases of emergency or calamity threatening the life or well-being of the community;

(iv) Any work or service which forms part of normal civil obligations.

Article 9

1. Everyone has the right to liberty and security of person. No one shall be subjected to arbitrary arrest or detention. No one shall be deprived of his liberty except on such grounds and in accordance with such procedure as are established by law.

2. Anyone who is arrested shall be informed, at the time of arrest, of the reasons for his arrest and shall be promptly informed of any charges against him.

3. Anyone arrested or detained on a criminal charge shall be brought promptly before a judge or other officer authorized by law to exercise judicial power and shall be entitled to trial within a reasonable time or to release. It shall not be the general rule that person awaiting trial shall be detained in custody, but release may be subject to guarantees to appear for trial, at any other state of the judicial proceedings, and, should occasion arise, for execution of the judgement.

4. Anyone who is deprived of his liberty by arrest or detention shall be entitled to take proceedings before a court, in order that court may decide without delay on the lawfulness of his detention and order his release if the detention is not lawful.

5. Anyone who has been the victim of unlawful arrest or detention shall have an enforceable right to compensation.

Article 10

1. All persons deprived of their liberty shall be treated with humanity and with respect for the inherent dignity of the human person.

2. (a) Accused persons shall, save in exceptional circumstances, be segregated from convicted persons and shall be subject to separate treatment appropriate to their status as unconvicted persons;

(b) Accused juvenile persons shall be separated from adults and brought as speedily as possible for adjudication.

3. The penitentiary system shall comprise treatment of prisoners the essential aim of which shall be their reformation and social rehabilitation. Juvenile offenders shall be segregated from adults and be accorded treatment appropriate to their age and legal status.

Article 11

No one shall be imprisoned merely on the ground of inability to fulfil a contractual obligation.

Article 12

Everyone lawfully within the territory of a State shall, within that territory, have the right to liberty of movement and freedom to choose his residence.

2. Everyone shall be free to leave any country, including his own.

3. The above-mentioned rights shall not be subject to any restrictions except those which are provided by law, are necessary to protect national security, public order (ordre public), public health or morals or the rights and freedoms of others, and are consistent with the other rights recognized in the present Covenant.

4. No one shall be arbitrarily deprived of the right to enter his own country.

Article 13

An alien lawfully in the territory of a State Party to the present Covenant may be expelled therefrom only in pursuance of a decision reached in accordance with law and shall, except where compelling reasons of national security otherwise require, be allowed to submit the reasons against his expulsion and to have his case reviewed by, and be represented for the purpose before, the competent authority or a person or persons especially designated by the competent authority.

Article 14

1. All persons shall be equal before the courts and tribunals. In the determination of any criminal charge against him, or of his rights and obligations in a suit at law, everyone shall be entitled to a fair and public hearing by a competent, independent and impartial tribunal established by law. The Press and the public may be excluded from all or part of a trial for reasons of morals, public order (ordre public) or national security in a democratic society, or when the interest of the private lives of the parties so requires, or to the extent strictly necessary in the opinion of the court in special circumstances where publicity would prejudice the interest of justice; but any judgement rendered in a criminal case or in a suit at law shall be made public except where the interest of juvenile persons otherwise requires or the proceedings concern matrimonial disputes or the guardianship of children.

2. Everyone charged with a criminal offence shall have the right to be presumed innocent until proved guilty according to law.

3. In the determination of any criminal charge against him, everyone shall be entitled to the following minimum guarantees, in full equality:

(a) To be informed promptly and in detail in a language which he understands of the nature and cause of the charge against him;

(b) To have adequate time and facilities for the preparation of his defence and to communicate with counsel of his own choosing;

(c) To be tried without undue delay;

(d) To be in his presence, and to defend himself in person or through legal assistance of his own choosing; to be informed, if he does not have legal assistance, of this right; and to have legal assistance assigned to him, in any case where the interest of justice so require, and without payment by him in any such case if he does not have sufficient means to pay for it;

(e) To examine, or have examined, the witnesses against him and to obtain the attendance and examination of witnesses on his behalf under the same conditions as witnesses against him;

(f) To have the free assistance of an interpreter if he cannot understand or speak the language used in court;

(g) Not to be compelled to testify against himself or to confess guilt.

4. In the case of juvenile persons, the procedure shall be such as will take account of their age and the desirability of promoting their rehabilitation.

5. Everyone convicted of a crime shall have the right to his conviction and sentence being reviewed by a higher tribunal according to law.

6. When a person has by a final decision been convicted of a criminal offence and when subsequently his conviction has been reversed or he has been pardoned on the ground that a new or newly discovered fact shows conclusively that there has been a miscarriage of justice, the person who has suffered punishment as a result of such conviction shall be compensated according to law, unless it is proved that the nondisclosure of the unknown fact in time is wholly or partly attributable to him.

7. No one shall be liable to be tried or punished again for an offence for which he has already been finally convicted or acquitted in accordance with the law and penal procedure of each country.

Article 15

1. No one shall be held guilty of any criminal offence on account of any act or omission which did not constitute a criminal offence, under national or international law, at the time when it was committed. Nor shall a heavier penalty be imposed than the one that was applicable at the time when the criminal offence was committed. If,

subsequent to the commission of the offence, provision is made by law for the imposition of a lighter penalty, the offender shall benefit thereby.

2. Nothing in this Article shall prejudice the trial and punishment of any person for any act or omission which, at the time when it was committed, was criminal according to the general principles of law recognized by the community of nations.

Article 16

1. Everyone shall have the right to recognition everywhere as a person before the law.

Article 17

1. No one shall be subjected to arbitrary or unlawful interference with his privacy, family, home or correspondence, nor to unlawful attacks on his honour and reputation.

2. Everyone has the right to the protection of the law against such interference or attacks.

Article 18

1. Everyone shall have the right to freedom of thought, conscience and religion. This right shall include freedom to have or to adopt a religion or belief of his choice, and freedom, either individually or in community with other and in public or private, to manifest his religion or belief in worship, observance, practice and teaching.

2. No one shall be subject to coercion which would impair his freedom to have or to adopt a religion or belief of his choice.

3. Freedom to manifest one's religion or beliefs may be subject only to such limitations as are prescribed by law and are necessary to protect public safety, order, health, or morals or the fundamental rights and freedoms of others.

4. The States Parties to the present Covenant undertake to have respect for the liberty of parents and, when applicable, legal guardians to ensure the religious and moral education of their children in conformity with their own convictions.

Article 19

1. Everyone shall have the right to hold opinion without interference.

2. Everyone shall have the right to freedom of expression; this right shall include freedom to seek, receive and impart information and ideas of all kinds, regardless of frontiers, either orally, in writing or in print, in the form of art, or through any other media of his choice.

3. The exercise of the rights provided for in paragraph 2 of this Article carries with it special duties and responsibilities. It may therefore be subject to certain restrictions, but these shall only be such as are provided by law and are necessary:

(a) For respect of the rights or reputations of others;

(b) For the protection of national security or of public order (ordre public), or of public health or morals.

Article 20

1. Any propaganda for war shall be prohibited by law.

2. Any advocacy of national, racial or religious hatred that constitutes incitement to discrimination, hostility or violence shall be prohibited by law.

Article 21

The right of peaceful assembly shall be recognized. No restrictions may be placed on the exercise of this right other than those imposed in conformity with the law and which are necessary in a democratic society in the interests of national security or public safety, public order (ordre public), the protection of public health or morals or the protection of the rights and freedoms of others.

Article 22

1. Everyone shall have the rights to freedom of association with others, including the right to form and join trade unions for the protection of his interests.

2. No restriction may be placed on the exercise of this right other than those which are prescribed by law and which are necessary in a democratic society in the interests of national security or public safety, public order (ordre public), the protection of public health or morals or the protection of the rights and freedoms of others. This Article shall not prevent the imposition of lawful restrictions on members of the armed forces and of the police in their exercise of this right.

3. Nothing in this Article shall authorize States Parties to the International Labour Organisation Convention of 1948 concerning Freedom of Association and Protection of the Right to Organize to take legislative measures which would prejudice, or to apply the law in such a manner as to prejudice, the guarantees provided for in that Convention.

Article 23

1. The family is the natural and fundamental group unit of society and is entitled to protection by society and the State.

2. The right of men and women of marriageable age to marry and to found a family shall be recognized.

3. No marriage shall be entered into without the free and full consent of the intending spouses.

4. States Parties to the present Covenant shall take appropriate steps to ensure equality of rights and responsibilities of spouses as to marriage, during marriage and at its dissolution. In the case of dissolution, provision shall be made for the necessary protection of any children.

Article 24

1. Every child shall have, without any discrimination as to race, colour, sex, language, religion, national or social origin, property or birth, the right to such measures of protection as are required by his status as a minor, on the part of his family, society and the State.

2. Every child shall be registered immediately after birth and shall have a name.

3. Every child has the right to acquire a nationality.

Article 25

Every citizen shall have the right and the opportunity, without any of the distinctions mentioned in Article 2 and without unreasonable restrictions:

(a) To take part in the conduct of public affairs, directly or through freely chosen representatives;

(b) To vote and to be elected at genuine periodic elections which shall be universal and equal suffrage and shall be held by secret ballot, guaranteeing the free expression of the will of the electors;

(c) To have access, on general terms of equality, to public service in his country.

Article 26

All persons are equal before the law and are entitled without any discrimination to the equal protection of the law. In this respect, the law shall prohibit any discrimination and guarantee to all persons equal and effective protection against discrimination on any ground such as race, colour, sex, language, religion, political or other opinion, national or social origin, property, birth or other status.

Article 27

In those States in which ethnic, religious or linguistic minorities exist, persons belonging to such minorities shall not be denied the right, in community with the other members of their group, to enjoy their own culture, to profess and practice their own religion, or to use their own language.

Part IV

Article 28

1. There shall be established a Human Rights Committee (hereafter referred to in the present Covenant as the Committee). It shall consist of eighteen members and shall carry out the functions hereinafter provided.

2. The Committee shall be composed of nationals of the States Parties to the present Covenant who shall be persons of high moral character and recognized competence in the field of human rights, consideration being given to the usefulness of the participation of some persons having legal experience.

3. The members of the Committee shall be elected and shall serve in their personal capacity.

Article 29

1. The members of the Committee shall be elected by secret ballot from a list of persons possessing the qualifications prescribed in Article 28 and nominated for the purpose by the State Parties to the present Covenant.

2. Each State Party to the present Covenant may nominate not more than two person. These persons shall be nationals of the nominating State.

3. A person shall be eligible for renomination.

Article 30

1. The initial election shall be held no later than six months after the date of the entry into force of the present Covenant.

2. At least four months before the date of each election to the Committee, other than an election to fill a vacancy declared in accordance with Article 34, the Secretary-General of the United Nations shall address a written invitation to the States Parties to the present Covenant to submit their nominations for membership of the Committee within three months.

3. The Secretary-General of the United Nations shall prepare a list in alphabetical order of all the persons thus nominated, with an indication of the states Parties which have nominated them, and shall submit it to the States Parties to the present Covenant no later than one month before the date of each election.

4. Elections of the members of the Committee shall be held at a meeting of the States Parties to the present Covenant convened by the Secretary-General of the United Nations at the Headquarters of the United Nations. At that meeting, for which two thirds of the States Parties to the Present Covenant shall constitute a quorum, the persons elected to the Committee shall be those nominees who obtain the largest number of votes and an absolute majority of the votes of the representatives of States Parties present and voting.

Article 31

1. The Committee may not include more than one national of the same State.

2. In the election of the Committee, consideration shall be given to equitable geographical distribution of membership and to the representation of the different forms of civilization and of the principal legal systems.

Article 32

1. The members of the Committee shall be elected for a term of four years. They shall be eligible for re-election if renominated. However, the terms of nine of the members elected at the first election shall expire at the end of two years; immediately after the first election, the names of these nine members shall be chosen by lot by the Chairman of the meeting referred to in Article 30, paragraph 4.

2. Elections at the expiry of office shall be held in accordance with the preceding Articles of this part of the present Covenant.

Article 33

1. If, in the unanimous opinion of the other members, a member of the Committee has ceased to carry out his functions for any cause other than absence of a temporary character, the Chairman of the Committee shall notify the Secretary-General of the United Nations, who shall then declare the seat of that member to be vacant.

2. In the event of the death or the resignation of a member of the Committee, the Chairman shall immediately notify the Secretary-General of the United Nations, who shall declare the seat vacant from the date of death or the date on which the resignation takes effect.

Article 34

1. When a vacancy is declared in accordance with Article 33 and if the term of office of the member to be replaced does not expire within six months of the declaration of the vacancy, the Secretary-General of the United Nations shall notify each of the States Parties to the present Covenant, which may within two months submit nominations in accordance with Article 29 for the purpose of filling the vacancy.

2. The Secretary-General of the United Nations shall prepare a list in alphabetical order of the persons thus nominated and shall submit it to the States Parties to the present Covenant. The election to fill the vacancy shall then take place in accordance with the relevant provisions of this part of the present Covenant.

3. A member of the Committee elected to fill a vacancy declared in accordance with Article 33 shall hold office for the remainder of the term of the member who vacated the seat on the Committee under the provisions of that Article.

Article 35

The members of the Committee shall, with the approval of the General Assembly of the United Nations, receive emoluments from United Nations resources on such terms and conditions as the General Assembly may decide, having regard to the importance of the Committee's responsibilities.

Article 36

The Secretary-General of the United Nations shall provide the necessary staff and facilities for the effective performance of the functions of the Committee under the present Covenant.

Article 37

1. The Secretary-General of the United Nations shall convene the initial meeting of the Committee at the Headquarters of the United Nations.
2. After its initial meeting, the Committee shall meet at such times as shall be provided in its rules of procedure.
3. The Committee shall normally meet at the Headquarters of the United Nations or at the United Nations Office at Geneva.

Article 38

Every member of the Committee shall, before taking up his duties, make a solemn declaration in open committee that he will perform his functions impartially and conscientiously.

Article 39

1. The Committee shall elect its officers for a term of two years. They may be re-elected.
2. The Committee shall establish its own rules of procedure, but these rules shall provide, inter alia, that:
  - (a) Twelve members shall constitute a quorum;
  - (b) Decisions of the Committee shall be made by a majority vote of the members present. [Para. 2. The Committee held its first session in March 1977, at which it began, but did not complete, the drafting of its Rules of Procedure.]

Article 40

1. The States Parties to the present Covenant undertake to submit reports on the measures they have adopted which give effect to the rights recognized herein and on the progress made in the enjoyment of those rights:
  - (a) Within one year of the entry into force of the present Covenant for the States Parties concerned;
  - (b) Thereafter whenever the Committee so requests.
2. All reports shall be submitted to the Secretary-General of the United Nations, who shall transmit them to the Committee for consideration. Reports shall indicate the factors and difficulties, if any, affecting the implementation of the present Covenant.
3. The Secretary-General of the United Nations may, after consultation with the Committee, transmit to the specialized agencies concerned copies of such parts of the reports as may fall within their field of competence.
4. The Committee shall study the reports submitted by the States Parties to the present Covenant. It shall transmit its reports, and such general comments as it may consider appropriate, to the States Parties. The Committee may also transmit to the Economic and Social Council these comments along with the copies of the reports it has received from States Parties to the present Covenant.
5. The States Parties to the present Covenant may submit to the Committee observations on any comments that may be made in accordance with paragraph 4 of this Article.

Article 41

1. A State Party to the present Covenant may at any time declare under this Article that it recognizes the competence of the Committee to receive and consider communications to the effect that a State Party claims that another State Party is not fulfilling its obligations under the present Covenant. Communications under this Article may be received and considered only if submitted by a State Party which has made a declaration recognizing in regard to itself the competence of the Committee. No communication shall be received by the Committee if it concerns a State Party which has not made such a declaration. Communications received under this Article shall be dealt with in accordance with the following procedure:

(a) If a State Party to the present Covenant considers that another State Party is not giving effect to the provisions of the present Covenant, it may, by written communication, bring the matter to the attention of that State Party. Within three months after the receipt of the communication, the receiving State shall afford the State which sent the communication as explanation or any other statement in writing clarifying the matter, which should include, to the extent possible and pertinent, reference to domestic procedures and remedies taken, pending, or available in the matter.

(b) If the matter is not adjusted to the satisfaction of both State Parties concerned within six months after the receipt by the receiving State of the initial communication, either State shall have the right to refer the matter to the Committee, by notice given to the Committee and to the other State.

(c) The Committee shall deal with a matter referred to it only after it has ascertained that all available domestic remedies have been invoked and exhausted in the matter, in conformity with the generally recognized principles of international law. This shall not be the rule where the application of the remedies is unreasonably prolonged.

(d) The Committee shall hold closed meetings when examining communications under this Article.

(e) Subject to the provisions of sub-paragraph (c), the Committee shall make available its good offices to the States Parties concerned with a view to a friendly solution of the matter on the basis of respect for human rights and fundamental freedoms as recognized in the present Covenant.

(f) In any matter referred to it, the committee may call upon the States Parties concerned, referred to in sub-paragraph (b), to supply any relevant information.

(g) The States Parties concerned, referred to in sub-paragraph (b), shall have the right to be represented when the matter is being considered in the Committee and to make submissions orally and/or in writing.

(h) The Committee shall, within twelve months after the date of receipt of notice under sub-paragraph (b), submit a report:

(i) If a solution within the terms of sub-paragraph (e) is reached, the Committee shall confine its report to a brief statement of the facts and of the solution reached;

(ii) If a solution within the terms of sub-paragraph (e) is not reached, the Committee shall confine its report to a brief statement of the facts; the written submissions and record of the oral submissions made by the States Parties concerned shall be attached to the report.

In every matter, the report shall be communicated to the States Parties concerned.

2. The provisions of this Article shall come into force when ten States Parties to the present Covenant have made declarations under paragraph 1 of this Article. Such declarations shall be deposited by the States Parties with the Secretary-General of the United Nations, who shall transmit copies thereof to the other States Parties. A declaration may be withdrawn at any time by notification to the Secretary-General. Such a withdrawal shall not prejudice the consideration of any matter which is the subject of a communication already transmitted under this Article; no further communication by any State Party shall be received after the notification of withdrawal of the declaration has been received by the Secretary-General, unless the State Party concerned has made a new declaration. [Article 41 entered into force on 28 March 1979 for Austria, Canada, Denmark, the Federal Republic of Germany, Finland, Iceland, Italy, the Netherlands, New Zealand, Norway, Sweden and the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland.]

Article 42

1.(a) If a matter referred to the Committee in accordance with Article 41 is not resolved to the satisfaction of the States Parties concerned, the Committee may, with the prior consent of the States Parties concerned, appoint an ad hoc Conciliation Commission (hereinafter referred to as the Commission). The good offices of the Commission shall be made available to the States Parties concerned with a view to an amicable solution of the matter on the basis of respect for the present Covenant;

(b) The Committee shall consist of five persons acceptable to the States Parties concerned. If the States Parties concerned fail to reach agreement within three months on all or part of the composition of the Committee, the members, of the Commission concerning whom no agreement has been reached shall be elected by secret ballot by a two-thirds majority vote of the Committee from among its members.

2. The members of the Committee shall serve in their personal capacity. They shall not be nationals of the States Parties concerned, or of a State not party to the present Covenant, or of a State Party which has not made a declaration under Article 41.

3. The Commission shall elect its own Chairman and adopt its own rules of procedure.

4. The meetings of the Commission shall normally be held at the Headquarters of the United Nations or at the United Nations Office at Geneva. However, they may be held at such other convenient places as the

Commission may determine in consultation with the Secretary-General of the United Nations and the States Parties concerned.

5. The secretariat provided in accordance with Article 36 shall also service the commissions appointed under this Article.

6. The information received and collated by the Committee shall be made available to the Commission and the Commission may call upon the States Parties concerned to supply any other relevant information.

7. When the Commission has fully considered the matter, but in any event not later than twelve months after having been seized of the matter, it shall submit to the Chairman of the Committee a report for communication to the States Parties concerned:

(a) If the Commission is unable to complete its consideration of the matter within twelve months, it shall confine its report to a brief statement of the status of its consideration of the matter;

(b) If an amicable solution on the basis of respect for human rights as recognized in the present Covenant is reached, the Commission shall confine its report to a brief statement of the facts and of the solution reached;

(c) If a solution within the terms of sub-paragraph (b) is not reached, the Commission's report shall embody its findings on all questions of fact relevant to the issues between the States Parties concerned, and its views on the possibilities of an amicable solution of the matter. This report shall also contain the written submissions and a record of the oral submissions made by the States Parties concerned;

(d) If the Commission's report is submitted under sub-paragraph (c), the States Parties concerned shall, within three months of the receipt of the report, notify the Chairman of the Committee whether or not they accept the contents of the report of the Commission.

8. The provisions of this Article are without prejudice to the responsibilities of the Committee under Article 41.

9. The States Parties concerned shall share equally all the expenses of the members of the Commission in accordance with estimates to be provided by the Secretary-General of the United Nations.

10. The Secretary-General of the United Nations shall be empowered to pay the expenses of the members of the Commission, if necessary, before reimbursement by the States Parties concerned, in accordance with paragraph 9 of this Article.

Article 43

The members of the Committee, and of the ad hoc conciliation commissions which may be appointed under Article 42, shall be entitled to the facilities, privileges and immunities of experts on mission for the United Nations as laid down in the relevant sections of the Convention on the Privileges and Immunities of the United Nations

Article 44

The provisions for the implementation of the present Covenant shall apply without prejudice to the procedures prescribed in the field of human rights by or under the constituent instruments and the conventions of the United Nations and of the specialized agencies and shall not prevent the States Parties to the present Covenant from having recourse to other procedures for settling a dispute in accordance with general or special international agreements in force between them.

Article 45

The Committee shall submit to the General Assembly of the United Nations, through the Economic and Social Council, an annual report on its activities.

Part V

Article 46

Nothing in the present Covenant shall be interpreted as impairing the provisions of the Charter of the United Nations and of the constitutions of the specialized agencies which define the respective responsibilities of the various organs of the United Nations and of the specialized agencies in regard to the matters dealt within the present Covenant.

Article 47

Nothing in the present Covenant shall be interpreted as impairing the inherent right of all peoples to enjoy and utilize fully and freely their natural wealth and resources.

Part VI

Article 48

1. The present Covenant is open for signature by any State Member of the United Nations or member of any of its specialized agencies, by any State Party to the Statute of the International Court of Justice, and by any other State which has been invited by the General Assembly of the United Nations to become a party to the present Covenant.

2. The present Covenant is subject to ratification. Instruments of ratification shall be deposited with the Secretary-General of the United Nations.

3. The present Covenant shall be open to accession by any State referred to in paragraph 1 of this Article.

4. Accession shall be effected by the deposit of an instrument of accession with the Secretary-General of the United Nations.

5. The Secretary-General of the United Nations shall inform all States which have signed this Covenant or acceded to it of the deposit of each instrument of ratification or accession.

Article 49

1. The present Covenant shall enter into force three months after the date of the deposit with the Secretary-General of the United Nations of the thirty-fifth instrument of ratification or instrument of accession.

2. For each State ratifying the present Covenant or acceding to it after the deposit of the thirty-fifth instrument of ratification or instrument of accession, the present Covenant shall enter into force three months after the date of the deposit of its own instrument of ratification or instrument of accession.

Article 50

The provisions of the present Covenant shall extend to all parts of federal States without any limitations or exceptions.

Article 51

1. Any State Party to the present Covenant may propose an amendment and file it with the Secretary-General of the United Nations. The Secretary-General of the United Nations shall thereupon communicate any proposed amendments to the States Parties to the present Covenant with a request that they notify him whether they favour a conference of States Parties for the purpose of considering and voting upon the proposals. In the event that at least one third of the States Parties favours such a conference, the Secretary-General shall convene the conference under the auspices of the United Nations. Any amendment adopted by a majority of the States Parties present and voting at the conference shall be submitted to the General Assembly of the United Nations for approval.

2. Amendments shall come into force when they have been approved by the General Assembly of the United Nations and accepted by a two-thirds majority of the States Parties to the present Covenant in accordance with their respective constitutional processes.

3. When amendments come into force, they shall be binding on those States Parties which have accepted them, other States Parties still being bound by the provisions of the present Covenant and any earlier amendment which they have accepted.

Article 52

Irrespective of the notifications made under Article 48, paragraph 5, the Secretary-General of the United Nations shall inform all States referred to in paragraph 1 of the same Article of the following particulars:

(a) Signatures, ratifications and accessions under Article 48;

(b) The date of entry into force of the present Covenant under Article 49 and the date of the entry into force of any amendments under Article 51.

Article 53

1. The present Covenant, of which the Chinese, English, French, Russian and Spanish texts are equally authentic, shall be deposited in the archives of the United Nations.

2. The Secretary-general of the United Nations shall transmit certified copies of the present Covenant to all States referred to in Article 48.

* Välisministeeriumi teadaandel anti ühinemiskirjad Eesti ühinemise kohta nimetatud paktiga depositaarile üle 21. oktoobril 1991. a ning pakt jõustus Eesti suhtes 21. jaanuaril 1992. a.

Õiend